

УДК 025.178:025.3

Лариса ІВЧЕНКО,

зав. відділу формування музичного фонду НБУВ,
канд. мистецтвознавства

Катерина ЛОБУЗІНА,

мол. наук. співробітник НБУВ, канд. техн. наук

Музичний фонд НБУВ: створення електронного каталогу

Розглянуто проблеми та особливості створення записів електронного каталогу нотних видань. Розроблено робочий лист у системі автоматизації бібліотек «IRBIS» для підтримки каталогізації нотних видань на основі формату UNIMARC. Запропоновано довідково-допоміжні засоби для робочого місця каталогізатора нот. Створено прикладну програму для виведення довідкових покажчиків нотних каталогів на основі записів електронного каталогу.

К л ю ч о в і с л о в а: музична бібліографія, каталогізація нотних видань, електронний каталог нот, робоче місце каталогізатора нот, довідкові покажчики нотних каталогів.

Особливості бібліографічного опису нотних видань

Відділ формування музичного фонду (ВФМФ) – спеціалізований науковий підрозділ НБУВ у складі Інституту української книги. У відділі здійснюється комплекс робіт – комплектування, організація, обробка та зберігання музичного фонду, забезпечення читачів профільними докумен-

тами та матеріалами, організація інформаційно-бібліографічного обслуговування, науково-бібліографічна та науково-прикладна робота. Відділ є найбільшим і найбагатшим нотосховищем України, його фонд становить понад 230 тис. одиниць збереження (нотні видання і рукописи, книги, періодика, аудіовізуальні матеріали), а хронологічно документи охоплюють період від кінця XVII ст. до сьогодення.

Нотні видання дуже різноманітні, як відомо, до них належать [2; 5; 8; 9]:

- музичні твори з літературним текстом або без нього;
- пісенники з записом музики у вигляді буквенно-цифрового позначення;
- збірники фольклорних матеріалів, які мають нотний запис;
- авторські збірники віршів і пісень, де музичні твори мають значний обсяг;
- навчальні посібники з музики, що переважно містять нотний текст;
- праці науково-дослідного характеру, де об'єктом дослідження є музичні твори.

Об'єктами бібліографічного запису можуть бути також:

- ноти, опубліковані в книзі, журналі та ін.;
- видання образотворчого характеру (листівки, плакати), які містять нотний запис;
- рукописи, ксерокопії, машинописні та інші неопубліковані ноти.

У 2004 р. у відділі розпочато роботу зі створення електронного каталогу (ЕК) у середовищі системи автоматизації бібліотек (САБ) «IRBIS». Електронний каталог передбачає представлення бібліографічної інформації для всіх типів документів відділу і вирішує такі основні завдання:

- забезпечення нового, вищого рівня якості каталогізації та одночасно полегшення процесу бібліографічного опису;
- задоволення інформаційних потреб наукової та творчої спільноти українського суспільства (музикознавців, композиторів, бібліографів, виконавців-професіоналів і любителів музики);
- підготовка друкованих бібліографічних каталогів та покажчиків.

Переваги електронного каталогу перед картковим не потребують поширених коментарів, але особливо багато можливостей отримує від нової бібліотечної технології саме користувач-музикант. Можливість створення багатьох необхідних точок доступу, в т. ч. до кодованої інформації, вимагало би створення численних додаткових традиційних бібліотечних карток. Наприклад, для відображення всієї інформації про моновидання вокального твору, який зберігається в одному повному бібліографічному описі, створеному за новою технологією, могло би знадобитися більше 100 традиційних карток, що пов'язано як зі специфікою інформації нотних документів, так і зі специфікою бібліографічного опису нотних видань. Хоча такий опис принципово не відрізняється від бібліо-

графічного опису книжкових видань, але має особливі риси, зумовлені специфікою змісту та поліграфічного оформлення нотних видань [2; 6; 7]. Зазначимо найбільш специфічні з них.

Звичайно бібліографічний опис здійснюється за титульним аркушем, але титульні аркуші нотних стародруків та антикварних нотних видань досить часто містять інформацію не тільки про твір або твори, які увійшли у видання, оскільки на багато з них друкуються видавничі каталоги або проспекти серій, де зазначаються десятки і навіть сотні видань творів одного або численних авторів. Тому, на відміну від бібліографа книг, бібліограф нотних видань не має змоги просто скористатися інформацією титульної сторінки для того, щоб включити її у відповідні частини бібліографічного опису. У нотних виданнях значно частіше, ніж у книжкових виданнях, трапляється обкладинка, що замінює титульний аркуш, тому бібліографічний опис здійснюється за відомостями обкладинки.

Нотним виданням властива специфічна багатомовність відомостей. Навіть описуючи нотні видання тільки українських і російських видавців, необхідно, крім «музичної» мови знати або хоча б добре орієнтуватися у французькій, італійській, німецькій, польській мовах. Традиційно склалося так, що на титульному аркуші нотного видання одночасно можуть використовуватися і дві, і три, і більше мов (не паралельно) в різних частинах відомостей, і навіть в одному елементі бібліографічного опису. Наприклад, у назві текст може подаватися французькою, італійською, українською або російською мовами. Не виняток – і різномовність (та різномістовність) відомостей на титулі і тих самих відомостей перед нотним текстом.

Ще однією особливістю бібліографічного опису нотних видань є необхідність їх датування, оскільки приблизно до середини 20-х років ХХ ст. нотні видання найчастіше випускалися без зазначення дати. Тому для визначення року видання частіше, ніж при бібліографічному описі книг, необхідно залучати інші відомості – випускні дані, дати цензурного дозволу, авторського права тощо. Інколи є можливість визначити рік видання за біографією композитора і музикознавчими дослідженнями (дата першого видання або рік написання твору), але це можливо лише стосовно творів видатних постатей. Специфічною для нотних видань є визначення року виходу в світ за допомогою видавничих номерів або номерів нотних дощок (щоправда

така дата є приблизною). Для датування нотних видань українських видавців XIX – початку XX ст. бібліографу необхідно самостійно скласти спеціальну таблицю видавничих номерів, що є справою і копіткою, і довготривалою.

Нелегкою є й справа визначення повторності видання, оскільки видавці до початку 20–30-х років XX ст. майже ніколи не зазначали відомості про перевидання. Насправді, повторних видань класичної музики є набагато більше, ніж про це маємо інформацію у бібліографічних покажчиках. Зазвичай видавець зберігав нотні дошки, з яких друкували нотний текст (власне ці дошки й були його основним капіталом). Видавець був одночасно і розповсюджувачем своєї продукції, і, як тільки наклад розкупували, додрукували ще. Нотний текст друкувався зі старих дощок, тому при цьому могла зберігатися навіть стара дата авторського права, а деякі зміни відобразалися лише на титульних аркушах. Наприклад, у видавничих каталогах або проспектах серії збільшувалася кількість рекламаних позицій, можливо змінювався опис характеру поліграфічного оформлення, ілюстрації, кількість комісіонерів у вихідних даних, траплялися і деякі несуттєві, на перший погляд, різницитання у самих вихідних даних. Такі зміни не завжди фіксувалися в бібліографічному описі. Неоднозначним на цей час залишається питання про те, що вважати додатковим тиражем, а що – перевиданням¹.

Важливою є також інформація про формат видання, оскільки досить часто видавець друкував один і той самий твір в декількох форматах. Тобто одночасно виходили два видання з абсолютно однаковими вихідними відомостями та бібліографічними описами², і єдине, що може їх розрізнити, це формат видання.

Текст присвяти у книжковому виданні майже ніколи не потрапляє у бібліографічний опис. Присвята у нотному виданні – явище досить поширене. Текст присвяти, зазвичай, друкується на титульному аркуші, найчастіше у надзаголовкових даних або у відомостях перед нотним текстом. Найчастіше присвята у нотному виданні свідчить

¹ Вважаємо за доцільне робити окремих опис видання і відповідно вважати його окремим виданням (перевиданням), якщо є відмінності на титульних аркушах, у вихідних або випускних даних. Якщо неможливо визначити повторність видання, в описі пізнішого видання у примітках зазначити, що це є передрук зі старих дощок.

² Збігається й видавничий номер (номер нотної дошки), хоча фактично для публікації було підготовлено два комплекти різних дощок.

про безпосередній ідейний зв'язок композитора і особи, якій присвячено твір, про своєрідну інтелектуальну відповідальність за його виникнення. Тому, присвята в нотному виданні, як правило, є важливим елементом бібліографічного опису, хоча і факультативним.

Є численні особливості бібліографічного опису нотних видань, що стосуються літературного інципіту, нумерації творів (опусів), визначення тональності або діапазону голосу, призначення для виконання або переклад для іншого складу виконавців, зазначення інших авторів та співавторів (автор слів, автор перекладу літературного тексту, автори аранжувань, аплікатури тощо).

Крім того, особливістю каталогу нотних видань є необхідність роботи з бібліографічним описом окремих творів збірників нот. У відділі було прийнято методичне рішення розміщувати цю інформацію в поля, що відносяться до змісту видання. Для кожного окремого твору до змісту вносились інформація про: композитора, назву твору, ключові слова. За необхідністю засобами САБ «IRBIS» є можливість створення окремих записів для елементів збірника з розширеним аналітичним описом творів та додатковими точками доступу (паралельні та уніфіковані назви, коди, предметні рубрики, індекси Рубрикатора НБУВ, примітки тощо). Для зручності редагування записів створено додаткові можливості для маркування окремих записів, які потребують подальшої обробки або систематизації та внесення службових редакційних приміток до кожного запису.

Організація роботи САБ «IRBIS» у мережевому режимі у ВФМФ

На одному з комп'ютерів, застосованому в якості сервера, об'єднано всі службові бази даних відділу, електронний каталог НБУВ та базу даних нових надходжень відділу. Бібліографічні бази даних розташовано в одному каталозі, до них організовано доступ із будь-якого з комп'ютерів відділу у мережевому режимі.

Робоче місце для реєстрації нових надходжень

Реєстрація нових надходжень книжкових видань в електронному вигляді у відділі здійснюється з 2006 р. За основу каталогу нових надходжень взято записи електронного каталогу НБУВ, що дозволило використовувати вже створені відділом каталогізації НБУВ записи для ведення книги реєстрації нових надходжень. У разі необхідності

копійований бібліографічний опис доповнюється додатковими точками доступу (персоналія, колектив, предметні рубрики, додаткові індекси Рубрикатора НБУВ, зміст та примітки, ключові слова, анотація).

Робоче місце реєстратора нових надходжень включає такі бази даних:

«ЕС» – електронний каталог НБУВ (≈ 315 000 записів). Для БД «ЕС» написано конвертор глобальної заміни деяких полів і підполів для імпорту електронного каталогу НБУВ у формат даних САБ «IRBIS».

«NEW» – нові надходження (книги). Розроблено робочий лист та формат виведення даних для книги реєстрації нових надходжень і статистичних звітів. До робочого листа підключено БД «ATHRB» – алфавітно-предметний покажчик Рубрикатора НБУВ для музичної літератури та нотних видань.

«JRN» – періодичні видання. БД дає змогу реєстрації нових надходжень музичної періодики та ретроспективного опису фонду відділу. Для монографічних серій, авторських видань та репертуарних збірок, що виходили як випуски періодичних видань, поряд із записом у БД «JRN», де реєструється окремий випуск, створюється запис у БД «NEW» нових надходжень відділу з повним бібліографічним описом випуску із зазначенням назви періодичного видання як назви серії.

«SCORE» – нові надходження (нотні видання). Підключено робочий лист «MUZ06», створений спеціально для каталогізації нотних видань.

Приклад запису в БД періодики «JRN»:

Шифр: Ж36533/2004/47

Журнал

Monumenta artis musicae Sloveniae [Text]. Razred za zgodovinske in druhbene vede. Classis I. Historia et sociologia / Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Muzikološki inštitut. – Ljubljana : SAZU, 1983. – Періодичність не визначено.

2004 р. 47 (XLVII)

Примірники:

ВФМФ 27.03.2006 р. Прим.: (НБ) IN 2005-291-6 (1)

Приклад запису в БД нових надходжень нотних видань «SCORE»:

Ж36533/2004/47

Novak, Janez Krstnik.

Figaro [Ноти]. Cantate zum geburts oder namenfesten einer mutter / Z. Krstulovič (transkribiral in revidiral) ; A. Nagode (transkribiral in revidiral). – Ljubljana : SAZU, 2004. – 36 p. : faximile + 108 mu-

sic (p.). – (*Monumenta artis musicae Sloveniae / Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Muzikološki inštitut. Razred za zgodovinske in druhbene vede ; Classis I. Historia et sociologia ; 47*). – Б. ц.

ББК

Щ313(4СЛО)4-81 Novak J.K. + Щ311 + Щ974 + Щ963

Примірники:

ВФМФ 27.03.2006 р. Інв.: (НБ) IN 2005-291-6 (1)

Конвертація баз даних, створених засобами «MS Office»

Однією із суттєвих проблем, яка постає у зв'язку з впровадженням сучасних автоматизованих бібліотечних систем у повсякденну бібліотечну практику є існування значних масивів підготовленої бібліографічної інформації в електронному вигляді у різноманітних форматах (текстові файли (txt), файли і таблиці (doc, rtf) Microsoft Word, файли (xls) Microsoft Excel). На жаль, формат таких інформаційних джерел у більшості випадків не відповідає стандартам обміну бібліографічною інформацією і тому безпосередньо скористатися цими даними неможливо. З метою запобігання повторного введення вже наявних даних, було конвертовано у формат САБ «IRBIS» такі бібліографічні БД:

База даних «GAVR» – «Колекція І. І. Гаврушкевича», створена у середовищі «MS Excel» (≈ 50 записів), містила багато Unicode-символів. За допомогою спеціального конвертора файл «MS Excel» було перетворено у текстовий файл обмінного формату САБ «IRBIS».

База даних «Fond1» – «Музичний фонд України (колекція)», що була створена у вигляді таблиці архівного опису «MS Word» (більше 1500 записів). Базу даних було прийнято в «MS Excel» і конвертовано у текстовий файл обмінного формату САБ «IRBIS».

Запис, імпортований у САБ «IRBIS» (формат виведення даних):

Б. К. М. № 34

Limmer, Franz (1795–?).

Quatuor : [Es] : pour quatre Violoncelles : Oeuvre 11 / Limmer, Franz (1795-?); Dійдїй a Monsieur Joseph Werk, Professeur du Conservatoire de Vienne et Membre de la Chapelle Imperiale Royale par Francois Limmer. – [Parties]. – Vienne : chez Pietro Mechetti q-m Carlo, [1830–1831]. – 4 part. (8, 8, 8, 8 pp.); 32,5 cm. – Pietro Mechetti № 2100; P. M. № 2100.

Приклад запису в базі даних «MS Excel» у файлі формату xls	
Назва поля	Приклад запису
Автор	Limmer, Franz (1795-?)
Інв. №	120242
Шифр зберігання	34
Назва і тональність	Quatuor : [Es]
Для яких інструментів	pour quatre Violoncelles
№ опусу	Oeuvre 11
Відомості про відповідальність, як у виданні	Dійдй à Monsieur Joseph Werk, Professeur du Conservatoire de Vienne et Membre de la ChapelleImperiale Royale par Francois Limmer
Вид (парт., голоси)	[Parties]
Місце видання	Vienne
Видавництво	chez Pietro Mechetti q-m Carlo
Інші місця видання, видавці	
Рік видання	[1830-1831]
Кількість партій	4
Одиниця виміру партії	part.
Розмір партій у сторінках	(8, 8, 8, 8 pp.)
Супровідний матеріал	32,5 cm
№ н. д.	Pietro Mechetti № 2100; P. M. № 2100.
Примітки про автора	Мендель: нім. скрипаль, піаніст, композитор. Народився у Відні
Примітки про датування	Рік видання встановлено за: Deutsch, S. 17
Інші примітки	Тит. арк. є тільки в партії vlc 1
Печатки	На тит. арк. у нижній частині суха печатка: Al Odeon / Dйpot de Musique ... St. Petersbourg
Маргіналії	Тит. арк. фрагментарно підфарбовано аквареллю
Дефекти	Обкладинка-обгортка для партій розірвана на місці згину

Примітки: Мендель: нім. скрипаль, піаніст, композитор. Народився у Відні. Рік видання встановлено за: Deutsch, S. 17. Тит. арк. є тільки в партії vlc 1.

Особливі примітки: На тит. арк. у нижній частині суха печатка: Al Odeon / Dйpot de Musique ... St. Petersbourg.; Тит. арк. фрагментарно підфарбовано аквареллю.

Збереженість документа: Обкладинка-обгортка для партій розірвана на місці згину.

Примірники: Інв. 120242

Робочий лист для бібліографічного опису нотних видань

Як уже зазначалося, каталог нотних видань відрізняється від книжкового складом полів. Бібліографічні описи нотних видань містять ряд специфічних полів, підполів та елементів описів, характерних лише для них: уніфікована назва твору, форма представлення нотного тексту, особливі функції авторів видання, номер нотної дошки, мова супровідного тексту, тональність та ін.

За основу робочого листа «MUZ06» було взято стандартний робочий лист САБ «IRBIS» для книжних видань [10]. Розробка робочого листа каталогізатора нотних видань здійснювалася відповідно до міжнародного стандарту обміну бібліографічними даними «UNIMARC» [11; 12; 13].

Основні вкладки та поля робочого листа «MUZ06» складають такі елементи бібліографічного опису:

Коди

- 900: Коди (тип, вид, характер документа)
- 102: Країна
- 101: Мова основного тексту
- 19: ISMN, Н. д. (ідентифікаційний № нотних видань)
- 10: ISBN, ціна
- 11: ISSN

Бібліографічний опис (БО)

- 700: 1-й автор – Заголовок опису
- 701: Співавтори
- 702: Інші АВТОРИ (поети, аранжувальники, редактори, укладачі ...)
- 711: Колективи (організації)
- 200: НАЗВА, відомості про авторство
- 517: Різничитання, перші слова, неосновна назва
- 125: Коди: Ноти та звукозапис
- 205: Відомості про перевидання
- 225: ОБЛАСТЬ СЕРІЇ
- 923: Випуск, частина
- 210: Вихідні дані
- 215: Кількісні характеристики

Розширений БО

- 517: Різничитання, перші слова, неосновна назва
- 510: Паралельна назва
- 541: Переклад назви

- 921: Транслітерована назва
 924: «Інша» назва
 503: (УФ) Уніфікований заголовок форми

Примітки та зміст

- 300: Загальні примітки
 912: Примітки про мову
 320: Примітки про бібліографію
 314: Примітки про інтелектуальну відповідальність
 327: Примітки про зміст
 330: Зміст

Шифр / примірник

- 910: Примірник
 903: Шифр документа в БД
 995: № документа в друкованому каталозі

Систематизація

- 908: Авторський знак
 621: Індеси Рубрикатора НБУВ
 686: Індеси іншої класифікації
 606: Предметна рубрика
 608: Тональність
 610: Ключові слова
 600: Персоналія – ім'я особи
 601: Персоналія – колектив
 331: Анотація

Запис у БД САБ «IRBIS» (формат виведення даних):

№ 60

Бетховен, Людвиг ван (1770–1827).

Бетховен [Ноти] : 1827–1927 : Збірка пісень : [Для голосу з фп.], Вип. 2 / Л. Бетховен; Ред., стаття й прим. Д. Ревуцького. – [К. ; Х. ; Одеса] : Книгоспілка, [1927] (Трест «Київ-Друк». Перша фотоліто-друкарня). – 29 + III с. : іл., портр. – (Музична бібліотека; 4). – Тексти пісень укр., рос. та нім. мовами. – Видавничий каталог на звороті. – На тит. арк. – зміст випуску. – 2000 прим.

Зміст:

Спогад = Воспоминание = Andenken / Сл. Ф. Маттісона ; Укр. переклад Л. Старицької-Черняхівської; Рос. переклад М. Філімонова. – С. 3–6

Пісня Клерхен (I) : Из «Егмонта» Гете = Песня Клерхен (I) : Из «Эгмонта» Гете = Das Lied von Klaerchen (I) : Aus Goethes «Egmont» op. 84 № 1 / Сл. Й. В. Гете ; Укр. переклад М. Рильського ; Рос. переклад С. Андріянова. – С. 7–10

Мінйон = Песня Миньоны = Mignon op. 75 № 1 / Сл. Й. В. Гете ; Укр. переклад М. Рильського ; Рос. переклад А. Майкова. – С. 11–15

«Жив-був король багатий...» : Пісня про блоху = «Король страны далекой...» : Песня о блохе = «Es

war einmal ein Koenig...» op. 75 № 8 / Сл. Й. В. Гете ; Укр. переклад Д. Ревуцького ; Рос. переклад М. Філімонова. – С. 16–19

Насолода смутку = Отрада грусти = Wohne der Wehmut op. 83 № 1 / Сл. Й. В. Гете; Укр. переклад Д. Ревуцького; Рос. переклад М. Філімонова. – С. 20–21

Прагнення = Страстное желание = Sehnsucht op. 83 № 2 / Сл. Й. В. Гете; Укр. переклад М. Зерова; Рос. переклад М. Філімонова. – С. 22–25

Бардів дух = Дух барда = Der Bardengeist / Сл. Ф. Р. Герман; Укр. переклад Л. Старицької-Черняхівської; Рос. переклад М. Філімонова. – С. 26–27

Покора = Покорность судьбе = Resignation / Сл. П. Гаугвіца; Укр. переклад М. Рильського; Рос. переклад С. Андріянова. – С. 28–29

Індекс Рубрикатора НБУВ: Щ943.2-043.4 я44

Рубрики: Голос; Акомпанемент на одному інструменті; Фортепіано

Анотація: У примітках міститься бібліографія видань перекладів текстів та відомості про перші видання цих пісень.

Дод. точки доступу:

Адріянов, С. \пер\
 Герман, Ф. Р. \авт. сл\
 Гете, Йоганн Вольфганг (1749–1832) \авт. сл\
 Зеров, Микола Костянтинівич (1890–1937) \пер\
 Майков, Аполлон Миколайович (1821–1897) \пер\
 Маттісон, Фр. \авт. сл\
 Ревуцький, Дмитро Миколайович (1881–1941) \ред\
 Рильський, Максим Тадейович (1895–1964) \пер\
 Старицька-Черняхівська, Людмила Михайлівна (1868–1941) \пер\
 Філімонов, М. \пер\
Примірники:
 ВФМФ Інв. : НОТИ 65354; Інв. : НОТИ 62846; Інв. : НОТИ 112946

Запис із маркерами полів у робочому листі «MUZ06»:

#101: ger
 #101: rus
 #101: ukr
 #102: UA
 #125: ^Cp41^1c0^5s8
 #19: ^A2 Н.д.^B165.
 #200: ^ABетховен^E1827–1927 : Збірка пісень : [Для голосу з фп.] ^FРед., стаття й прим. Д. Ревуцького
 #210: ^D[1927]^СКниоспілка^A[К.^XX.^УО.]^

- І Трест «Київ-Друк». Перша фото-літо-друкарня
- #215: ^A29 + III^Ca-іл^0с-портр^X2000
- #225: ^N1^AMузична бібліотека^V4
- #320: Видавничий каталог на звороті
- #327: На тит. арк. – зміст випуску
- #330: ^ССпогад = Воспоминание = Andenken ^ГСл. Ф. Маттісона; Укр. переклад Л. Старицької-Черняхівської; Рос. переклад М. Филимонова^43-6
- #330: ^СПісня Клерхен (I) : Из «Егмонта» Гете = Песня Клерхен (I) : Из «Эгмонта» Гете = Das Lied von Klaerchen (I) : Aus Goethes «Egmont» ор. 84 № 1 ^ГСл. Й. В. Гете; Укр переклад М. Рильського; Рос. переклад С. Андріянова ^47-10
- #330: ^СМінйон = Песня Миньоны = Mignon ор. 75 № 1 ^ГСл. Й. В. Гете; Укр. переклад М. Рильського : Рос. переклад А. Майкова^411-15
- #330: ^С»Жив-був король багатий...» : Пісня про блоху = «Король страны далекой...» : Песня о блохе = «Es war einmal ein Koenig...» ор. 75 № 8 ^ГСл. Й. В. Гете ; Укр. переклад Д. Ревуцького; Рос. переклад М. Филимонова^416-19
- #330: ^СНасолода смутку = Отрада грусти = Wohne der Wehmut ор. 83 № 1 ^ГСл. Й. В. Гете; Укр. переклад Д. Ревуцького ; Рос. переклад М. Филимонова^420-21
- #330: ^СПрагнення = Страстное желание = Sehnsucht ор. 83 № 2 ^ГСл. Й. В. Гете ; Укр. переклад М. Зерова ; Рос. переклад М. Филимонова^422-25
- #330: ^СБардів дух = Дух барда = Der Bardengeist ^ГСл. Ф. Р. Герман ; Укр. переклад Л. Старицької-Черняхівської ; Рос. переклад М. Филимонова^426-27
- #330: ^СПокора = Покорность судьбе = Resignation ^ГСл. П. Гаугвіца ; Укр. переклад М. Рильського ; Рос. переклад С. Андріянова^428-29
- #331: У примітках міститься бібліографія видань перекладів текстів та відомості про перші видання цих пісень
- #606: ^343^AФортепіано
- #606: ^362^AGолос
- #606: ^37^AAкомпанемент на одному інструменті
- #621: Ц943.2-043.4 я44
- #700: ^ABетховен^ВЛ.^GLюдвиг ван^F1770-1827^8AT^RBeethoven, L. van
- #702: ^U2^4020 Авт. сл.^AMаттісон^ВФр.
- #702: ^U2^4000 Ред.^ARевуцький^ВД. М.^GDмитро Миколайович ^F1881-1941
- #702: ^U2^4020 Авт. сл.^AGерман^ВФ. Р.
- #702: ^U2^4020 Авт. сл.^AGете^ВЙ. В.^GЙоганн

- Вольфганг^F1749-1832
- #702: ^U2^4730 Пер.^AAдріянов ^BC.
- #702: ^U2^4730 Пер.^AZеров^ВМ. К.^GMикола Костянтиневич ^F1890-1937
- #702: ^U2^4730 Пер.^AMайков^ВА. М.^GАполлон Миколайович ^F1821-1897
- #702: ^U2^4730 Пер.^ARильський^1^D^Y^L^P^ВМ. Т.^GМаксим Тадейович^F1895-1964
- #702: ^U2^4730 Пер.^AСтарицька-Черняхівська^ВЛ. М.^GLюдмила Михайлівна^F1868-1941
- #702: ^U2^4730 Пер.^AФилимонов^ВМ.
- #900: ^Tc^B10
- #903: № 60
- #908: Б54
- #910: ^A0^ВНоти 112946^ДВФМФ
- #910: ^A0^ВНоти 62846^ДВФМФ
- #910: ^A0^ВНоти 65354^ДВФМФ
- #912: Тексти пісень укр., рос. та нім. мовами
- #923: ^U1^НВип. 2

Допоміжно-довідковий апарат каталогізатора нотних видань

Для прискорення та підвищення якості роботи каталогізатора проведено роботу з удосконалення службових довідкових словників робочого листа нотних видань, термінологію словників поповнено термінами специфічними саме для бібліографічного опису нот та їх формулюваннями українською мовою.

Відредаговано допоміжний словник для визначення типу нотного документа (видання, рукопис, репрографія, електронний ресурс).

Відповідно до стандартів, прийнятих для бібліографічного опису нотних видань, відредаговано та підключено допоміжні словники визначення характеру нотного документа (за складом, матеріальною конструкцією, призначенням, наявністю супровідного матеріалу) [1-3]:

Склад видання

- Моновидання
- Збірник творів одного композитора
- Збірник творів різних композиторів
- Жанрово-тематичний збірник
- Репертуарний збірник

Форма видання

- Книжковий блок
- Буклет, листівка
- Аркушеве видання
- Брошура
- Комплект
- Комбіноване видання

Навчальні видання

Навчальне видання
 Підручник
 Збірник вправ, задач
 Етюд
 Хрестоматія
 Методичний матеріал, інструкція
 Школи гри
 Практикум, інструкція
 Самовчитель, для самостійної роботи

Особливий характер видання

Депонований рукопис
 Неопублікований документ
 Офіційне видання (гімни)
 Перекладене видання

Рідкісні нотні видання

Рідкісна книга
 Архівні матеріали
 Книга, нотне видання до 1850 р.
 Стародрукована книга або ноти до 1800 р.

Супровідний матеріал

Бібліографія, проспект видавництва або серії
 Тематичний покажчик
 Лібрето або текст
 Біографія композитора
 Біографія виконавця або історія ансамблю
 Біографія аранжувальника
 Історичні відомості про інструменти
 Інформація про техніку виконання муз. твору
 Історичні відомості про музику
 Етнологічна (фольклорна) інформація
 Інший супровідний матеріал

Створено допоміжний словник назв міст. Із БД «ЕС» – електронний каталог НБУВ – прийнято унікальні дані назв міст та конвертовано у допоміжний словник робочого листа «MUZ06» (≈3000 найменувань українською та іноземними мовами).

Відредаговано словник із кодами функцій авторів нотного видання (не композиторів). Хоча перелік функцій осіб, які беруть участь у створенні видання, досить різноманітний, до словника були відібрані ті функції, котрі важливі для характеристики саме нотного видання та подальшого пошуку нотної бібліографії (редактори, укладачі, автори тексту, автори музичних тем, оркеструвальники, ілюстратори та інші). Підключено словник для кодування тональностей.

Відкориговано словник типів представлення нотного тексту:

Партитура
 Партитура та голоси

Голоси (інструментальні, вокальні партії)
 Клавір
 Клавір із додатком окремих партій
 Хорова партитура з клавішним інструментом
 Хорова партитура a capella
 Хорова партитура та голоси
 Дирекціон
 Для сольного виконання
 Інший

Підключено словник коментарію до персоналій у нотних виданнях:

Біографічні відомості
 З репертуару виконавця, улюблені музичні твори
 Портрет, фотографія
 Присвячено особистості

Створено додаткові індекси БД та підключено пошукові словники, словники для автоматичного введення даних у робочому листі для таких елементів вводу:

Дати життя автора
 Країна проживання автора
 Функція автора
 Місце друку (друкарня)
 Екслібрис
 Географічний підзаголовок
 Хронологічний підзаголовок
 Форма подання нотного тексту
 Коды (партитура, клавір ...)
 Характер нотного документа
 Тональність

Авторитетні файли для нотних видань

БД «ATHRB» та БД «HELP». Для надання тематичного доступу до бібліографічних БД відповідно внутрішньо-бібліотечній технології, прийнятій у НБУВ, до робочого листа систематизатора нотних видань САБ «IRBIS» підключено Рубрикатор НБУВ. У БД «ATHRB» (алфавітно-предметний покажчик) та БД «HELP» (ієрархічне представлення) конвертовано дані з Рубрикатора НБУВ для музичної літератури та нотних видань. Рубрикатор можна використовувати для автоматичного введення індексів та пошуку бібліографічної інформації. Наявність довідкових БД рубрикатора (в ієрархічному та предметному вигляді) дозволило автоматизувати процеси, пов'язані із систематизацією музичних і нотних видань, запобігти помилок в індексах, прискорити пошук рубрик за необхідними тематичними фрагментами.

БД «ATHRA» – індивідуальні автори. Удосконалено формати виведення даних (у тому числі дода-

но виведення поля 710 – ім'я особи іншою мовою), змінено індекс БД та пошуковий словник. Створення авторитетного файлу авторів особливо важливо для бібліографічного опису нотних видань, оскільки за стандартом БО заголовком запису є уніфіковане ім'я композитора мовою каталогізації (у нашому випадку українською мовою). Тому за заголовок авторитетного запису індивідуального автора саме і було обрано усталений або транслітерований варіант імені автора українською мовою.

Запис БД «ATHRA» (формат виведення даних):
Індивідуальний автор

Падеревський Ігнацій (1860–1941).

Ім'я іншою мовою:

1. (lat) Paderewski Ignacy (1860–1941).
2. (rus) Падеревский Игнацы (1860–1941).

Довідкова примітка:

Польський композитор. Народився в Україні в с. Курилівка (Вінницька обл.). Багато гастролював, у т. ч. в Києві (1899).

Запис БД «ATHRA» з маркерами полів:

#210: ^91^8ukr^!1^AПадеревський
 ^ВІ.^GІгнацій^F1860–1941
 #300: ^AПольський композитор. Народився в Україні в с. Курилівка (Вінницька обл.). Багато гастролював, у т. ч. в Києві (1899).
 #710: ^91^8lat^AПадеревський^ВІ.^GІгнацы^F1860–1941
 #710: ^91^8rus^AПадеревский ^ВІ.^GІгнацы^F1860–1941^326
 #920: ATHRA

БД «ATHRC» – колективні автори. Передбачає ведення авторитетних записів нотних видавництва та організацій, які друкували ноти (у тому числі введення хронологічних таблиць нотних дощок видавництва).

БД «ATHRS» – предметні рубрики. Удосконалено формати виведення даних (у тому числі додано виведення поля 710 – назва рубрики іншою мовою), змінено індекс БД та пошуковий словник. Створено записи на окремі музичні засоби виконання, де паралельно наводяться назви інструментів кількома іноземними мовами, що особливо важливо для бібліографів. Авторитетний файл предметних рубрик надає можливість тематичного

розкриття нотного фонду за предметним принципом, відмінним від ієрархічного рубрикатора. Предметний доступ до бібліографічних записів дозволить здійснювати альтернативний, більш докладний та гнучкий пошук мовою близької до природної, комбінувати пошукові терміни за різними категоріями (засоби виконання, жанри, школи, географічні регіони та хронологічні періоди).

Запис БД «ATHRS» (формат виведення даних):
Предметна рубрика

Сопілка

див. також ширше поняття:

Флейта

Рубрика іншою мовою:

(bel) Дудка

(rus) Дуда

(rus) Сопель

(rus) Сопилка

Індекс рубрикатора НБУВ:

Щ957.29 Сопілка

Запис БД «ATHRS» з маркерами полів:

#210: ^!1^AСопілка
 #510: ^5g^AФлейта
 #689: ^AЩ957.29 Сопілка
 #710: ^8bel^AДудка
 #710: ^8rus^AДуда
 #710: ^8rus^AСопель
 #710: ^AСопилка
 #920: ATHRS

Пошукові словники

Для надання зручного доступу до необхідних елементів бібліографічного опису нотного видання було відкореговано індекси БД нотних видань та підключено пошукові словники. Остаточний варіант набору пошукових словників включає такі 34 основні елементи:

Ключові слова

Автор

Країна проживання автора

Роки життя автора

Функція інших авторів

Назва

Форма представлення нотного тексту

Коди (партитура, клавір ...)

Тональність

Серія

Видавництво
 Місце видання
 Рік видання
 Типографія
 Країна видання
 Мова видання
 Вид/Тип документа
 Характер нотного документа
 Предметні рубрики
 Рубрикатор
 Індокси Рубрикатора НБУВ
 Географічні назви
 Персоналія
 № запису в друкованому каталозі
 Особливості екземпляра
 Автограф
 Екслібрис
 Номери (Н. д., ISBN/ISSN)
 Шифр документа
 Місце зберігання
 Колекція
 Канал надходження
 № запису КСО
 Інвентарні №

Бібліографічні бази даних різного призначення

За своїм наповненням та призначенням створені засобами САБ «IRBIS» бібліографічні БД відділу формування музичного фонду НБУВ варто поділити на такі основні групи:

Службові БД

ЕС Електронний каталог НБУВ
NEW Нові надходження (книги)
SCORE Нові надходження (нотні видання)
AV Аудіовізуальні матеріали
EXB Книжкові виставки НБУВ
COL Наукові паспорти колекцій

Авторитетні файли

ATHRA Індивідуальні автори
ATHRC Колективні автори
ATHRS Предметні рубрики
ATHRB Алфавітно-предметний покажчик до Рубрикатора НБУВ
HELP Рубрикатор НБУВ

Періодика

JRN Періодичні видання
MUS20 Аналітичний опис журналу «Музика»

Окремі колекції

FOND1 Музичний фонд України (колекція)
GAVR Колекція І. І. Гаврушкевича
KDA Нотна бібліотека Київської духовної академії (КДА)
ROZUM Нотне зібрання Розумовських
SKU СКУ (Спілка Композиторів України)

Тематичні зібрання

B1917 Укр. нотні видання (1917–1923)
INSTR Укр. нотні видання (1924–1934) – інструментальна музика
JINDR Нотні видання видавництва «Індржишек»
VOCAL Укр. нотні видання (1924–1934) – вокальна музика

Друковані каталоги на основі баз даних «IRBIS»

Створення окремих тематичних БД відділу з розширеним бібліографічним описом видань (примітки, зміст, ілюстрації) передбачає подальше видання окремих спеціалізованих друкованих каталогів. Основною особливістю друкованого каталогу, на відміну від інформації в електронному вигляді, є наявність додаткових точок доступу до бібліографічної інформації за допомогою різноманітних алфавітно-предметних покажчиків. Як правило, укладання таких покажчиків – це трудомістка робота, яку за масштабом можна порівняти з укладанням та редагуванням самого каталогу. Наявність бібліографічної інформації у вигляді баз даних дозволяє автоматизувати цей процес і разом із виведенням інформації у вигляді каталогу отримати цілу низку покажчиків різного призначення.

З цією метою було введено у робочому листі для бібліографічного опису нотних видань додаткове поле 995: «№ запису у друкованому каталозі» і розроблено прикладну програму, що дозволяє опрацювати бібліографічні БД «IRBIS» та створювати традиційні алфавітні покажчики з посиланням на маркер поля 995 (покажчики авторів, назв, серій, видавництв і друкарень, місць видань, хронологічний, географічний, персоналії, автографів, штампів та печаток, систематичний).

Запропоновані технологічні рішення було використано під час підготовки до друку ретроспективного наукового каталогу «Українські нотні видання 1917–1923 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (І. В. Савченко, 2007).

Перспективи

Сучасний етап створення електронного каталогу ВФМФ характеризується продовженням роботи з наповнення окремих БД. У відділі було прийнято рішення про створення складових майбутньої національної бібліографії нотних видань, представлених на першому етапі БД найвідоміших нотовидавництв. Тобто вирішальним є не хронологічний, а видавничий принцип. Для нот, опублікованих до 1917 р., такий принцип відбору є суттєвим, оскільки нотні видання як правило не датувалися. Спосіб відбору літератури за видавничим принципом дає змогу за наявності видавничих каталогів або видавничих реклам, проспектів, серій реконструювати повний видавничий репертуар. Злиття окремих БД видавництв і доповнення інформацією про нотні видання маловідомих фірм та установ стануть черговими етапами у наближенні до ідеально-вичерпного електронного каталогу відділу.

Список

використаних джерел

1. ГОСТ 7.1-2003. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие правила составления. – М.: ИПК Изд-во стандартов, 2004. – 48 с.
2. ГОСТ 7.16-79. Библиографическое описание нотных изданий. – М.: Изд-во стандартов, 1979. – 33 с.
3. ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види: терміни та визначення [Розроб.: І. В. Лупандін та ін.]. – Введ. 23. 02. 95. – К.: Держстандарт України. – 1995. – 48 с.
4. Книга: Энциклопедия / Всероссийская книжная палата; В. М. Жарков (гл. ред.). – М.: Большая Российская Энциклопедия, 1999. – 799 с.

5. Колтыпина Г. Б. Нотография // Музыкальная энциклопедия: В 5 т. / Ред. Ю. В. Келдыш. – М., 1976. – Т. 3. – С. 1027–1039.

6. Кондра С. Особливості нотографії. – К., 1928. – 21 с.

7. Новикова Е. А. Библиографическое описание и организация каталога нотных изданий. – М.: Кн. палата, 1948. – 92 с.

8. Нотные издания и проблемы их каталогизации / Л. П. Семенов, М. Ю. Воеводина, Л. П. Семенов, М. Ю. Воеводина // Культура народов Причерноморья. – 2003. – № 40. – С. 88–92.

9. Российские правила каталогизации : [В 2 ч.] / Авт. коллектив: Н. Н. Каспарова (рук.) и др.; Рос. библ. асоц., Межрегион. ком. по каталогизации. – М., 2005. – Ч. 2: Специальные правила каталогизации отдельных видов документов. – 2005 [Электронный ресурс] / Способ доступа: URL: <http://www.nilc.ru>. – Загл. с экрана.

10. Система автоматизации библиотек «ИРБИС»: Общее описание системы / А. И. Бродовский (сост.). – М.: ГПНТБ России, 2002. – 260 с.

11. Guidelines for Using UNIMARC for Music // IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Core Programme (UBCIM) / IFLA [Electronic resource] / Way of access: URL: <http://www.ifla.org>.

12. UNIMARC Manual. Bibliographic Format: Руководство по применению UNIMARC для библиографических данных: Фрагменты 2-го изд.: Изм. и доп. к 1-му изд. / Международная федерация библ. асоц. и учреждений (ИФЛА); ГПНТБ России. – М.: ГПНТБ России, 1998. – 52 с.

13. UNIMARC / Authorities. Международный коммуникативный формат UNIMARC для авторитетных/нормативных записей. – М.: ГПНТБ, РГБ, РКП, 1994. – 100 с.